

**МЕТАФІЗИКА ПАМ'ЯТІ У ЗБІРЦІ МАЛОЇ
ПРОЗИ АНДРІЯ СОДОМОРИ
«ПАМ'ЯТЬ РЕЧЕЙ»**

Лях Т. О. (Ужгород, Україна)

<https://orcid.org/0000-0002-7913-3468>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11104812>

ABSTRACT. The article deals with the memory as metaphysical phenomena of a human being in the short stories by Andrii Sodomora. Things in the author's works contain some kind of mystery and are full of inner meaning. A. Sodomora searches for this hidden meaning in the external world, wants to understand it in each thing, in fragments of phrases, lines from poetry. These markers of the memory of the lyrical subject have been analyzed in the article. The memory in the short stories by Andrii Sodomora is connected with the childhood of the lyrical subject. The self-identification of the lyrical subject takes place through his memories. Memory in the writer's works is a spiritual phenomenon that erases the boundaries between objective and subjective, past and present, imaginary and real world. The metaphysical discourse of memory in the short stories by Andrii Sodomora enables to consider memory as the author's myth, in which ordinary things and events contain symbolic meaning.

KEYWORDS: Andrii Sodomora, memory, metaphysical discourse, lyrical subject, image, time, short story.

Категорія пам'яті є важливим функціональним елементом поезики української новелістики кінця XX – початку XXI століть, зокрема тих творів, у яких найбільше оприявнюється суб'єктно-авторське сприйняття світу. Завдяки пам'яті автор легко зміщує часові і просторові площини, майстерно відображає взаємини особистісного буття зі світом. Тому, попри постійний інтерес до пам'яті з боку літературознавців (Ю. Павленко, Л. Сазонова, Т. Тернова, Л. Лавринович), актуальним є дослідження цієї категорії в поезиці сучасної української новели, зокрема, в малій прозі Андрія Содомори.

Мета пропонованого дослідження – з'ясувати метафізичний дискурс пам'яті в художньому світі письменника, простежити поетику художніх образів, які є маркерами пам'яті ліричного суб'єкта.

В українській новелі кінця XX – початку XXI століть пам'ять відображає відчуття і переживання ліричного суб'єкта, які в поезії твору передають певні образи. Вони воскрешають у спогадах минулі події, асоціації, настрої, створюючи історію життя людини. Такі образи стають концептуальними, метафоричними, адже відображають взаємодію теперішнього часу з минулим, утверджуючи при цьому категорію вічності в бутті людини. Саме таким сенсом сповнені речі у збірці малої прози А. Содомори «Пам'ять речей».

Назва збірки спонукає відчитувати метафізичний сенс у розумінні автором світу. Цей сенс охоплює надчуттєві принципи та першооснови буття» (Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk, 2002, p. 372). Письменник наділяє речі душею, а отже, пам'яттю, про що свідчить епіграф, взятий автором із твору Рея Бредбері: *«Коли питаєте мене, чи вірю я в те, що речі, які служать людям, мають душу, то я відповім: авжеж, вірю»*. Розвиваючи думку американського письменника, А. Содомора стверджує, що *«душа цих речей – часточка людської душі: невидимі нитки в'яжуть людину, у якої «м'яке серце», з речами»* (Содомора, 2009, с. 58).

Речі у творах автора містять якусь таємницю, сповнені внутрішнім сенсом, і є ключем, який прочиняє двері в минуле ліричного суб'єкта: *«Тож пам'ять речей – це і наша пам'ять про речі, які супроводжували нас у житті й набули «психічної аури», але це і їхня пам'ять»* (Содомора, 2009, с. 7-8).

Такий стан свідомості ліричного суб'єкта А. Содомори, його намагання пізнати прихований сенс речей співзвучні думкам М. Гайдеггера: *«Речі суть і люди суть, дари і жертвоприношення суть, тварини і рослини суть, вироби і творіння суть. Все суще – в цьому бутті. І через усе буття проходить таємнича завіса, що розділює, мов суджена їм доля, все божеське і все те, що богам огидне. Чималим, що є серед сущого, не може оволодіти людина. І лише дещо пізнається нею»* (Heidegger, 1960).

А. Содомора шукає цей прихований сенс у зовнішньому світі, хоче витлумачити його розуміння у кожній речі, в уривках фраз, рядках із поезії, що мимоволі виринають із пам'яті. Так, у ліричній новелі «Стрих» рядки польської поетки Беати Обертинської *«Пам'ять – наче сутінний стрих...»* спонукають автора замислитися над зоровим образом стриху (горища), на якому знаходять свій спочинок старі речі, однак і тут А. Содомора намагається відшукати в *«мороці стриху»* таємничу суть буття, приховану від інших, розгортаючи цілий асоціативний ланцюг: *««mroczny» не передає тієї атмосфери, що на стриху. Саме атмосфери, бо йдеться не лише про ледь помітне, тьмяне освітлення, а про специфічний «подих» (грец. atmos, лат. aura, чи anhelitus) – «подув», «подих», «зітхання» безлічі речей, що знайшли собі (радіше їм знайшли) останнє пристановище на стриху – саме на стриху, де сухо, де є простір для того дихання»* (Sodomora, 2009, р. 9–10).

За спостереженням А. Ассман, горище – «образ латентної пам'яті. Воно має характер залишку, пам'яті-накопичення, не просвітленої жодним смислом, але все ще не цілковито зануреної у провалля забуття й витіснення. Так само, як і мотлох на горищі, [...] ця пам'ять осідає в затінках пам'яті» (Assman, 2012, р. 171). Подібний сенс містить образ стриху в А. Содомори. Як на горищі, у пам'яті знаходять свій притулок різні речі, події, люди, котрі існують там вічно і час від часу виринають у спогадах автора: *«Подібно – й пам'ять. Усяке-різне в ній, без ладу й порядку, а от навести лад, зробити на тому «стриху», якщо вжити вислів Горация, «світлий порядок» – годі. Тут – свій, непідвладний нам господар, який сам визначає, яку річ пустити в небуття, яку зберегти, а якої загалом не прийняти»* (Sodomora, 2009, р. 10–11).

Пам'ять у новелістиці А. Содомори актуалізують не лише предметні речі, а й запахові чи звукові образи. Так, образом, що поєднує в собі матеріальний і духовний аспекти пам'яті, стає акація з однойменного твору. Коли час стирає образи реальних предметних речей із пам'яті, в ній все ж залишається щось від них, невловиме, відчутне лиш інтуїтивно, і виринає в ліричного суб'єкта новим потоком асоціацій від аромату акації: *«Та чи може щось перелітне*

залишатись?.. А таки, хай порухом якоїсь миті, залишається... Оживає в пам'яті завдяки тій теплій молочній білості акацієвого цвіту і незбагненній магії запаху, що сягає ген за дитинство, у той світ, що не знає перемін» (Sodomora, 2009, р. 18).

Маркерами пам'яті у творах А. Содомори також є звукові образи, а *«радіше тіні голосів»* (Sodomora, 2009, с. 20), що зринають у дитячій пам'яті ліричного суб'єкта, *«десь глибоко у схові душі, дарма, що душа – іще дитяча»* (Sodomora, 2009, р. 21) в ліричній новелі «Туга». У новелі «Хурделиця за вікном» такими звуками є звуки фортепіано – мелодія «Мрії» Роберта Шумана, яку виконувала мама. Ліричний суб'єкт новели не просто чув цю музику, він її *«бачив у роях таких уже послушних тій музиці, розміряних сніжинок»* (Sodomora, 2009, р. 24).

Пам'ять – своєрідна форма свідомості ліричного суб'єкта А. Содомори, за допомогою якої автор конструює художній світ своїх творів. На думку В. Фащенко, жанрову своєрідність новели визначає *«промінь зору»*, що вказує *«від чийого імені будується оповідь чи опис, на що вони спрямовані загалом і в кожному моменті розвитку, в чому полягає сенс цього бачення»* (Fashchenko, 1971, р. 22). У ліричних новелах А. Содомори таким *«променем зору»* є пам'ять: автор будує простір свого художнього світу крізь призму внутрішнього бачення, яке вихоплює ті образи, які фіксує пам'ять. Відтак, пам'ять у розумінні письменника стає метафізичною категорією, адже вона сповнена внутрішнім світлом, що здатне *«відкривати»* таємничу завісу речей: *«Та й світло у пам'яті – своє, не зовнішнє (кажемо ж про світлу, тобто цупку пам'ять), і попри наше бажання висвітлює воно, те світло, ту чи іншу якусь річ»* (Sodomora, 2009, р. 10–11).

Тему пам'яті А. Содомора часто переплітає з темою дитинства, через спогади відбувається самоідентифікація ліричного суб'єкта: *«нагадування про перелітність часу чомусь не так застерігає мене від марнування того безцінного Божого дару, яким є час, не так заохочує до дії, як навіває якийсь дивний смуток, радіше ностальгію бажання повернутись у дитинство, яке ще не стежить за перебігом часу, чи в казковий золотий вік, коли «щасливцям час*

ліниво рахував лиш сонячні години»» (Fashchenko, 2009, p. 60). Це усвідомлення світу як проєкції пам'яті ліричного суб'єкта стирає межу між автобіографічним і художнім світом у творах письменника і творить авторський міф.

Отже, у збірці малої прози «Пам'ять речей» А. Содомора через спогади осмислює сутність буття, творчості, і в цьому виявляється метафізичний дискурс пам'яті. Пам'ять у творах письменника є духовним феноменом, що робить багатогранний світ цілісним, адже зникає межа між об'єктивним і суб'єктивним, минулим і сучасним, уявним і реальним. Звичайні на перший погляд речі стають для письменника тригерами спогадів, алюзій із художніх творів, що формують буття ліричного суб'єкта А. Содомори. Метафізичний дискурс пам'яті спонукає розглядати цю категорію як одну з форм авторського міфу, в якому звичайні речі і події наповнюються символічним сенсом.

REFERENCES

Assman, A. (2012). *Prostory spohadu. Formy ta transformsii kulturnoi pam'iaty* [Spaces of memory. Forms and transformations of cultural memory]. Kyiv : Nika-Tsentr. (in Ukrainian).

Fashchenko, V. (1971). *Iz studii pro novelu: zhanrovo-stylovi pytannia* [From studies about the short story: genre and style issues]. Kyiv : Radianskyi pysmennyk. (in Ukrainian).

Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical encyclopedic dictionary]. (2002). Kyiv : Instytut filosofii im. H.S. Skovorody NAN Ukrainy.

Heidegger, M. (1960). *The Origin of the Work of Art*. Cambridge University Press. Available at: https://assets.cambridge.org/97805218/01140/excerpt/9780521801140_excerpt.pdf (in English).

Sodomora, A. (2009). *Pamiat rechei: rozdumy, esei, obrazky* [Memory of things: reflections, essays, pictures]. Lviv : LA "Piramida". (in Ukrainian).